

ГОЛИШЕВА Олена,

головний спеціаліст

юридичного відділу

Національної комісії з цінних паперів

та фондового ринку, викладач

Житомирського державного

університету імені Івана Франка,

м. Житомир, Україна

СМАРТ-КОНТРАКТИ У ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИНАХ

Україна, як сучасна та прогресивна держава, не залишається осторонь від глобальних технологічних змін. Спрощення та уніфікація бізнес-процесів, що супроводжують еру цифрової трансформації, зазнають суттєвих перетворень. У цьому контексті «розумні» контракти, засновані на технології блокчейн, виступають не лише інструментом автоматизації угод, але і парадигмою для зміни самого способу укладення договорів.

Термін "смарт-контракт" був введений ще в 1994 році Ніком Собінські (Nick Szabo), американським криптографом та комп'ютерним науковцем. Він використовував це визначення для опису програм, які мають можливість автоматично здійснюватись та контролювати виконання контрактних угод в умовах, визначених програмно. Собінські вважається одним із піонерів в області криптовалют та блокчейн-технологій [1]. Ідея смарт-контрактів полягає в тому, щоб вбудувати правила та умови договору безпосередньо в код програми. Коли виконуються певні умови, смарт-контракт автоматично виконує визначені дії, не потребуючи додаткового втручання сторін договору. Хоча термін був введений ще у 1994 році, його реалізація та популяризація значно зросли разом із розвитком технології блокчейн, особливо після виникнення криптовалюти Ethereum в 2015 році, яка надає можливість створювати смарт-контракти за допомогою мови програмування Solidity [2].

За своєю правовою суттю смарт-контракт є цифровою формою цивільно-правового договору, умови якого виражені у вигляді програмного коду. Як і цивільноправовий договір, смарт-контракт має такі елементи, як сторони договору, предмет договору та істотні умови договору [3].

Розглянемо дані елементи на прикладі комплексного договору купівлі-продажу автомобіля:

1. Сторони договору:

- учасниками такого смарт-контракту є покупець і продавець. Останні повинні мати доступ до розподіленої комп'ютерної мережі, у якій фіксується програмний алгоритм виконання даного контракту, а також електронний підпис, яким засвідчується згода сторін.

2. Предмет договору:

- комплекс дій, які мають бути виконані при настанні заданих умов, а саме перереєстрація автомобіля і перерахування коштів продавцю.

3. Істотні умови договору:

- у смарт-контракті визначаються умови, такі як вартість автомобіля, реквізити сторін, дата та час угоди.

- Смарт-контракт може включати умови, які автоматично виконуються. Наприклад, якщо сторона Б (покупець) переказує вартість авто на вказаний рахунок, то смарт-контракт вважається виконаним.

4. Автоматизоване виконання:

- якщо сторона Б (покупець) переказує вартість на вказаний у смарт-контракті рахунок, блокчейн-платформа автоматично підтверджує виконання умов контракту.

5. Підтвердження власності:

- у децентралізованій системі можливо також включити елементи, які підтверджують власність. Наприклад, відомості про авто можуть бути записані в блокчейні, і доступ до цих даних може бути наданий покупцеві після виконання умов.

6. Автоматичне набуття власності:

- якщо умови виконані, смарт-контракт може автоматично переказати власність авто від продавця до покупця, а вартість переказу зберігати на вказаному рахунку.

7. Завершення угоди:

- після виконання всіх умов смарт-контракт вважається завершеним, і сторони отримують відповідні підтвердження.

Цей приклад показує, як смарт-контракт може автоматизувати процес купівлі-продажу автомобіля, знижуючи ризики та виключаючи потребу в посередниках. Цінною перевагою такого документу є повне виключення людського фактору, що унеможлиблює вчинення помилки або шахрайства.

Переваги «розумних договорів» включають прискорення юридичних транзакцій, дозволяють виконувати угоди без посередників та можуть бути використані глобально, незалежно від географічного розташування учасників. Хоча смарт-контракти мають численні переваги, однак в багатьох юрисдикціях їх правовий статус залишається нечітким. Виникають питання щодо юридичної обов'язковості таких угод та можливості вирішення правових конфліктів. Навіть якщо смарт-контракт написаний правильно, люди можуть зробити помилки при визначенні умов чи параметрів, що може призвести до непередбачуваних наслідків.

Для вирішення проблем правового врегулювання смарт-контрактів в нашій державі необхідно внести зміни у чинне законодавство, а саме, зосередити увагу на таких ключових моментах:

1. **Цифровий електронний підпис та ідентифікація.**

Обов'язкова ідентифікація сторін та використання цифрового електронного підпису сприяє безпеці та визнанню юридичної значущості смарт-контрактів.

2. **Текстовий додаток до смарт-контракту.** Вимога до текстового додатку з істотними умовами договору підсилює прозорість та може полегшити судовий розгляд спорів.

3. **Технологія блокчейн для державних реєстрів.** Переведення державних реєстрів на технологію блокчейн дозволяє покращити ефективність, зменшити витрати та знизити ризик зловживань.

4. **Автоматичне внесення змін до реєстрів.** Можливість автоматичного внесення змін до реєстрів при виконанні смарт-контракту спрощує процеси та мінімізує можливість помилок чи зловживань.

Важливо також враховувати потреби інших стейкхолдерів, таких як правозахисні організації, бізнес-спільноти та технічні експерти, при розробці та впровадженні таких змін. Крім того, необхідно забезпечити механізми для постійного оновлення та адаптації законодавства до змін у сфері технологій та їх використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Szabo N. Smart Contracts: Building Blocks for Digital Markets / N. Szabo [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.alamut.com/subj/economics/nick_szabo/smartContracts.html

2. Tar A. Smart Contracts, Explained / A. Tar [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cointelegraph.com/explained/smart-contracts-explained>

3. Варавка В. Смарт-контракт як форма цивільно-правового договору / В. Варавка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.law.knu.ua/images/articles/%D0%92%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0.pdf>